

Det finns väldigt många kloka och läsvärda populärvetenskapliga böcker som motsvarar de krav som vi, både som akademiska historiker och allmänt bildade läsare, rimligtvis borde ha på historisk litteratur. Bokförlagen som ger ut historisk litteratur borde ställa högre krav på sin utgivning och vi historiker borde ställa högre krav på förlagen. Populärvetenskap behövs och fyller en viktig funktion för att sprida forskningens landvinningar. Men det får inte ske till priset av vetenskapligheten, där berättelser säljs som följer romanens dramatik utan att kunna förklara historiska skeenden på ett övertygande sätt. Källkritik är inte bara en central del av historia som akademisk disciplin, det är grunden i ett demokratiskt samtal om en historia och en framtid som vi inte känner till än.

Stockholms universitet

HEIKO DROSTE

Luca Bianchedi, *Lægekunst i renæssancen: Fortalt og forklaret* (Odense: Syddansk Universitetsforlag 2019). 330 s.

Lægekunst i renæssancen: Fortalt og forklaret er skrevet af lægen Luca Bianchedi, der har speciale i akupunktur og planteterapi. Bogen har ikke videnskabelige ambitioner men vil nuancere renæssancens medicinhistorie for den interesserede læser i bred almindelighed. Bianchedi vil med sin fremstilling sætte fokus på, at renæssancens medicinske udvikling ikke skal forstås som en videnskabelig revolution set i lyset af middelalderens og antikkens lægevidenskab, men derimod skal forstås som en sammenhængende og kontinuerlig udvikling, der bør forankres i en kulturel analyse, og medicinens udvikling bør perspektiveres til religion, kunst, politik og ikke blot forstås som en samling af akkumuleret viden. Tillige vil han vurdere datidens viden og praksis i lyset af nutidens lægevidenskab.

Undertitlen "fortalt og forklaret" refererer til bogens struktur. Der behandles seks forskellige områder af renæssancens medicin, der hver indledes med en lille fortælling, en dokudramatisk fiktion, der danner grundlag for en efterfølgende kommentar og et uddybende afsnit med fokus på: Obstetrik og gynækologi; Vesalius og anatomi; Alkymi; Syfilis; Heksefølgelse og Ambroise Paré og kirurgien. Bogen gennemgår disse temaer bredt, og fortæller om alt fra for eksempel kvindernes udgrænsning fra jordemoderfaget, over udviklingen af nye obstetriske instrumenter til gynækologiske undersøgelser, om kirurgiske indgreb, der skulle genoprette jomfruhinden eller forskellige urters medicinske virkning. Eksempler hentes fra hele Europa, og i de små dokudramatiske scenarier møder læseren Mary Stuart i barselssengen;

Vesalius på sit dødsleje; lægen og alkymisten Baccio Baldini; den venetianske skøge Veronica Franco, der led af syfilis og i sine unge dage fik foretaget rekonstruktion af sin mødom; den tyske hekseanklagede kvinde Mosetzie og hendes forsvarer, lægen Heinrich von Netterheim samt kirurgen Ambroise Paré. På den måde kommer bogen vidt omkring; både via sin struktur, der spænder fra det meget intime og personlige til det helt generelle og abstrakte og i temaerne, der alle beskrives meget bredt, dog for det meste med et stærkt fokus på medicinens interne udvikling, hvorimod den lovede kontekstualisering og samspillet mellem den medicinske udvikling og kristendommen, politik eller kunst kun berøres perifert.

Bogens største fortjeneste er, at den som et værk, der ønsker at formidle renæssancens medicinske udvikling til en bredere læserskare, har som målsætning at sætte denne udvikling ind i en større kulturhistorie, hvor kristendom, alkymi og okkultisme ikke beskrives som de medicinske udøveres modstandere, men som en del af det verdensbillede datidens læger var indlejret i. At en læge kunne tro både på hekse, dæmoner eller Gud som årsag til sygdomme, er i Bianchedis fremstilling ikke et overvældende paradoks eller en hindring for medicinens udvikling. Her fungerer bogens struktur godt, da Bianchedi, i de små dokudramatiske episoder, tager læseren ind i hovederne på de historiske personer. Her konkretiseres meget tydeligt, via identifikationen med en historisk aktør, at dennes verdensbillede uproblematisk både refererede til Gud og akademisk, medicinsk viden. Mindre flatterende sider af lægernes rolle i hekseprocesserne skjules heller ikke, når det beskrives, hvordan læger deltog i torturen af de anklagede, fordi de skulle bistå til at restituere den tortureredes helbredstilstand, så forhøret kunne genoptages efterfølgende.

Alligevel har bogen også et kraftig præsentistisk præg, da Bianchedi i kommentardelen, beskriver perioden som et paradoks præget af både humanisme, rationalitet, forskning og skønhedsideal overfor overtro, brutalitet og uvidenhed, og han undres over, at selv højtuddannede læger var påvirkede af en udbredt doktrinær og åndelig forvirring som spejledes i den brede befolkning, som for eksempel medførte, at man benyttede ophængning af helgebilleder i helbredelsesøjemed. Selvom Bianchedi ønsker at gøre op med heltefortællingen om de store læger og deres geniale opfindelser i renæssancen og gerne vil kontekstualisere medicinen kulturelt og politisk, følger han alligevel langt hen af vejen den klassiske medicinshistories narrativer. Vi hører om sympatiske, nysgerrige og næstekærlige læger, der ville gøre op med tidligere tider støvede teorier og overtro, vi fortælles, at både den moderne retsmedicin og psykiatri grundlægges i renæssancen, og narrativet er generelt præget af en teleologisk historieskrivning, hvor Bianchedi vurderer, hvilke fremskridt og indsigter, der peger frem mod den moderne medicin.

Bogen bærer præg af en udpræget glæde og nysgerrighed omkring medicinshistorien men også af et syn på, at den moderne måde at forstå medicin, sygdommes ætiolog og en rollefordeling mellem læger, kirurger og apotekere var den eneste rigtige, hvorfor andre måder at organisere sig på og forstå verden på forekommer forkerte eller mærkelige. De religiøse, kunstneriske eller politiske aspekter af samfundet anvendes ikke rigtig til at undersøge og forklare, hvorfor datidens mennesker opfattede sygdomme og lægekunst anderledes end nutidens, men synes mere som historiske begivenheder og strømninger, der bevægede sig omkring medicinen, men som ikke havde betydning for dens udvikling som sådan. Det er ærgerligt, for en medicinshistorie, henvendt til det bredere publikum, der kontekstualiseres med kulturelle, kunstneriske og politiske strømninger, er virkelig en fremragende idé, men set fra en historikers synspunkt lykkes ambitionen ikke rigtigt.

Lunds universitet

TRINE OUTZEN

Kajsa Brilkman, Morten Fink-Jensen & Hanne Sanders (red.), *Reformation i två riken: Reformationens historia och historiografi i Sverige och Danmark* (Göteborg & Stockholm: Makadam förlag 2019). 302 s.

I samband med reformationsjubileet 2017 tog danska och svenska historieforskare initiativ till ett samarbete om reformationen i de båda rikena. Som ett resultat av samarbetet föreligger nu antologin *Reformation i två riken: Reformationens historia och historiografi i Sverige och Danmark* med bidrag av historiker, kyrkohistoriker och en konstvetare från Danmark, Sverige och Tyskland. Boken är indelad i två huvudpartier, av vilka det första består av fyra historiografiska översikter av dansk respektive svensk reformationsforskning och det andra av sex artiklar med primärforskning om reformationens historia i framför allt Sverige.

De historiografiska bidragen är långa, utförliga och resonerande. Bitvis faller något av dem i den historiografiska fällan och blir lite av en namndroppande uppräknings av reformationsrelaterad forskning, men läsaren får också en god överblick över vilka faktorer som har påverkat trender och ställningstaganden inom denna forskning. Urvalet av den forskning och de forskare som presenteras förefaller möjligen en smula godtyckligt. En del av de insatser som räknas upp berör snarast allmän modernisering eller statsformering, medan annan forskning som i högre grad berör reformationen och dess konsekvenser ignoreras. Att hänvisa till att man betraktar reformationen som en ekonomisk-politisk förändring och etablering av en svensk